

ELS PAGESOS DE REMENÇA

Enfrontament entre senyors i pagesos

Vers l'any 1000 els pagesos catalans son lliures i protegits per la Cort Judicial del Comte de Barcelona.

El país està dividit en termes, on , el castell , està governat per un funcionari comtal. Després de l'any 1000, tot canvia, aquests funcionaris es convertien en amos i senyors del castell i es deslliguen dels comtes de Barcelona.

Cada senyor de castell serà amo i senyor de tots els que viuen dins dels termes.

Ell dictarà la llei i administrarà la justícia.

Axò es conseqüència de la revolta feudal, que ha tingut lloc entre els anys 1000 i 1050.

Com a conseqüència d'una violència inaudita per part dels nous senyors, els pagesos van quedar indefensos i s'han de sotmetre a l'arbitrarietat del senyor del castell. Comença l'època feudal a la Catalunya Vella, que es la part que va del riu Llobregat i afluent del Cardener fins més enllà dels Pirineus.

Pagès i pagesa treballant al camp. Portalada de Ripoll, segle XI. Foto: Miquel Canal

Pagès treballant al camp. Al fons es veu la silueta del castell feudal

Al segle XI , l'abat Oliva de Vic, es el promotor de la introducció de la institució de Pau i Treva, que té per objecte la protecció de la part dèbil de la societat, davant l'absolutisme i prepotència dels nous senyors. Entre altres mesures es disposen uns dies de treva a la setmana i la disposició d'un circuit de trenta passes al voltant de l'església parroquial, espai senyalat pel bisbe al consagrar les noves esglésies parroquials que es construïren als segles XI i XII . Els que violaren aquests espais , eren excomunicats.

Comença per tant la implantació de les servituds als pagesos, que no poden abandonar el mas sense permís del seu senyor.

El senyor del castell organitza la seva senyoria. Els termes del castell seran l'espai on ell es amo i senyor. Els comtes de Barcelona van veient com la seva autoritat disminueix, fins que als voltants de 1060 comença a recuperar-la, pactant amb els senyors i quedant els pagesos sotmesos a les servituds.

El senyor organitza el seu territori.

Els pagesos queden adscrits al mas que treballen, de tal manera que quan es ven un mas, s'inclouen a la venda el pagès i la família que l'habiten; es la servitud de la gleba.

El pagès viu generalment en un mas aïllat que treballa amb gran afany, aprofitant els vessants de les muntanyes per fer noves feixes, que encara es poden veure malgrat els boscos que les amaguen. Els problemes eren tan grans que homes i dones contribuïen a les feines del camp.

Depèn totalment de la Natura i les terres són generalment de secà, amb hiverns molt durs.

Ara, el senyor, afegeix als serveis i pagaments que ja feia el pagès en els temps del Comtes, amb nous serveis i prestacions que fan molt difícil la vida de la pagesia.

S'implanten els mals usos de la intestia, exorquia i cugucia, àrsia i firma d'espoli, i el més greu de tots, el de la redempció personal, que devia pagar el pagès al senyor si vol abandonar el mas.

Per això els pagesos són coneguts com a homes i dones de remença.

Àmbit de la senyoria feudal: Set parròquies i tres castells

Durant els tres primers segles, tingueren tot en contra: el Rei, les Corts, la noblesa, l'alta burgesia i també l'església, que posseïa un gran nombre de masos remences. Aïllats en els seus masos i indefensos, depenien completament del seu senyor.

Com era una senyoria feudal en aquests segles?

Al capdamunt, el senyor del castell, amb dret de publicar bans i fer la justícia. Tenia al seu servei militars, batlles per controlar la producció pagesa, nomenava als jutges, escrivans i notaris, i amb aquest grup d'homes feia aplicar les seves disposicions.

La formació de la Sagrera. Recinte sagrat al voltant de l'església parroquial.

Per la seva part l'església cobrava delmes i prestacions menors i tenia una gran influència sobre la pagesia.

Altres senyories feudals podien tenir els ben en diferents parròquies , com el es cas de la Pia Almoina de la Seu de Girona o la Prepositura de Mieres de Sant Feliu de Girona.

COMENCEN LES CALAMITATS

El segle XIV començà malament, grans dificultats originaren ja a l'any 1333 fos conegut com "lo mal any primer". Fams, caresties, pèrdua de collites , prediran la gran catàstrofe de 1348-1349. Una gran epidèmia de pesta negra assolà tot el sud d'Europa. La mortaldat en els masos fou enorme i es calcula que zones pobres de la Muntanya remença (Garrotxa, Ripollès) la pèrdua de masos abandonats per la mort dels seus habitants fou grandíssima, sobretot afectà els masos més petits, que eren molts abans de la pesta i en quedaren molt pocs després.

Segell del rei Martí l'humà (1396-1410)

Passades aquestes epidèmies , ja res fou igual. Els senyors veient disminuir les seves rendes, al temps que els remences, per disminució dels braços útils per treballar foren reduint els seus rendiments.

Vers l'any 1370 els pagesos , al crit de "El temps de la servitud ja ha passat" començaren una sèrie de alçaments contra els senyors.

Amb el rei Joan el Caçador (1387-1396) i sobre tot Martí l'Humà, la monarquia començà a veure amb simpatia la protesta pagesa. Es donaren ordres d'examinar arxius per veure si hi havia signes de llibertat pels camperols. La reina Maria, esposa del rei Martí, escrigué al Papa, recomanant-li l'alliberament dels nombrosos remences de l'església catalana. El rei Martí va permetre reunions de pagesos perquè poguessin reunir diners per redimir-se.

De moment la protesta no passà d'aquí. Però, l'any 1448, regnant Alfons el Magnànim, vista l'oposició creixen del senyors a concedir l'abolició dels mals usos , dictà l'any 1455 , una disposició suspenent els mals usos.

La disconformitat dels senyors fou total i el 1462 esclatà la primera revolta remença, en la que els pagesos es posen de costat del rei Joan II (1458-1479) contra els senyors feudals laics i eclesiàstics. La guerra fou molt llarga i durà deu anys. Els pagesos foren capitanejats per Francesc de Verntallat, ajudaren molt al rei a guanyar la guerra, pensant que així suprimiria els mals usos. Però no ho va fer.

El període entre el final de la guerra i el nou aixecament dels remences l'any 1484, transcorregué sense convulsions majors, però amb gran inestabilitat, degut a l'equilibri de les forces dels bàndols.

Els senyors eren forts a les zones planes de l'Empordà, Girona, Maresme, Vallès, i Barcelonès, mentre que els pagesos es feren forts

en els castells de la Muntanya, sota la capitania de Verntallat. Però cap dels dos bàndols volia negociar la seva posició sobre les servituds. Desgraciadament, el nou rei Ferran, fill del rei Joan, publicà una disposició l'any 1481, retornant als senyors la possessió dels mals usos, que havien estat suspesos l'any 1455.

Es natural que la situació del cap català es deteriorés. Els senyors volien cobrar inclusivament els dèbits endarrerits, qüestió evidentment negada per la classe pagesa. La situació en 1484 era tan insuportable, que el 22 de Setembre, l'ala radical dels remences, s'aixecà novament en armes, aquesta vegada dirigits per Pere Joan Sala de Granollers de Rocacorba. Sala, al principi, tingué alguns èxits al Gironès i L'Empordà, però quan es dirigí al Maresme i Vallès, l'exèrcit feudal que havia sortit de Barcelona, el derrotà i fou executat immediatament.

La situació del remences s'havia convertit en molt difícil, però encara quedaven els castells de la Muntanya, que dirigits i governats per Verntallat s'oposaren a oblidar les seves reivindicacions i volien que s'abolissin els mals usos i així convertir-se en homes i dones lliures.

El rei Ferran II que llavors governava, es va donar compte que les armes no resoldrien aquell

Monestir de Guadalupe (Extremadura), on el rei Ferran II va dictar la famosa sentència arbitral

Pagès fent caure els aglans, per que mengin els seus porcs.

conflicte que ja s'allargava molts segles, i proposà la via de la negociació, presentant-se com a àrbitre del conflicte. Després de moltes negociacions, els

pagesos acceptaren aquest arbitratge reial i el rei en el Monestir de Guadalupe (Extremadura) dictà la famosa Sentència Arbitral de Guadalupe el 21 d'abril de 1486.

Amb aquesta sentència que posa la pau al camp català, el Rei Ferran abolia els mals usos, el dret de maltractar i altres drets menors. Però els pagesos devien pagar una quantitat als senyors en compensació del que perdien amb els mals usos.

De fet, els remences es convertiren en homes lliures, doncs recobraren la dignitat de la persona humana, per la que tan havien lluitat. Quasi cinc segles d'opressió i lluita arribaven al seu final.

Els remences, bé que persones servils, no havien estat mai esclaus. Tenien la propietat útil del mas, sota la propietat **directa** del seu senyor. Ara per fi, eren gent lliure i podien conservar el mas.